

Het flexibiliseringsdecreet: een overzicht

ONS KENMERK
LEUVEN, 2004-07-05

Decreet betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen (30 april 2004)

zie: <http://jsp.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2003-2004/g2154-4.pdf>
of op de website Onderwijs: <http://www.kuleuven.ac.be/admin/reglementen.htm>

Inleiding: de context van het flexibiliseringsdecreet en de implementatie aan de K.U.Leuven

Op 30 april 2004 keurde de Vlaamse overheid het 'flexibiliseringsdecreet' goed. Dit decreet is een verdere stap in de hervorming van het hoger onderwijs zoals overeengekomen in de Verklaring van Bologna (1999). Naast het werken aan een transparant en vergelijkbaar stelsel van hoger onderwijs en de invoering van een onderwijssysteem bestaande uit twee cycli, de bachelor en de master, schuift de Bologna-verklaring "de invoering van een creditsysteem, vergelijkbaar met het ECTS-systeem" als derde doelstelling naar voren. Deze doelstelling en de toevoeging dat "credits ook buiten de context van het formeel hoger onderwijs (zoals het levenslang leren) verworven kunnen worden", hebben in Vlaanderen geleid tot dit nieuwe decreet.

Het flexibiliseringsdecreet legt de K.U.Leuven een aantal verplichtingen op maar biedt tevens ruime mogelijkheden om zelf beslissingen te nemen. Met het oog op onderbouwde en gedragen maatregelen inzake flexibilisering, is in de schoot van de Onderwijsraad een Werkgroep Flexibilisering opgericht die een advies voorbereidt. In dit advies wordt, steunend op voor de K.U.Leuven belangrijke principes, een voorstel uitgewerkt met betrekking tot de cruciale aspecten van het decreet zoals o.m. deliberaties en studievoortgangsbewaking. Vooraleer de Academische Raad over het advies beslist in oktober 2004, zal het binnen de universiteit ruim besproken en geëvalueerd kunnen worden.

Onderstaande tekst is een beknopte samenvatting van het flexibiliseringsdecreet (en de bijhorende Memorie van toelichting). **Het is de bedoeling hiermee een eerste introductie te geven in de flexibiliseringsproblematiek zoals die wettelijk wordt gedefinieerd. De concrete maatregelen die de K.U.Leuven zal nemen, zijn hierin nog niet opgenomen!**

In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd, impliceert het nieuwe decreet geenszins dat studenten vrij hun studieprogramma kunnen samenstellen door het 'sprokkelen van credits' noch dat studenten op eender welk moment examens kunnen afleggen. Studenten die een diploma willen verwerven, zullen doorgaans inschrijven voor 'modeltrajecten' waarvan de opleidingsverantwoordelijken het programma vastleggen en zij doen dit binnen de vastgelegde structuur van een academiejaar.

Vele faculteiten en hun POC's hebben reeds naar aanleiding van de bachelor-masteroperatie grote inspanningen geleverd om een flexibel onderwijsaanbod uit te werken. Het is duidelijk dat de nieuwe maatregelen in het kader van het flexibiliseringsdecreet hierbij nauw zullen aansluiten.

De kernbegrippen uit het flexibiliseringsdecreet

1 Flexibilisering is een ruim concept

Het begrip flexibilisering is een ruim concept dat betrekking kan hebben op verschillende aspecten van het hoger onderwijs, met name:

1. Flexibilisering van de toegang tot het hoger onderwijs
bijv. het in aanmerking nemen van eerder verworven competenties en kwalificaties
2. Flexibilisering van de leeromgeving m.i.v. de evaluatiecomponent
bijv. het hanteren van andere leervormen zoals projectonderwijs of afstandsonderwijs; de integratie van ICT; het herdenken van de begeleiding van studenten; aandacht voor nieuwe toets- of assessmentvormen zoals permanente evaluatie
3. Flexibilisering van het curriculum
bijv. meer keuze voor de student in (de volgorde van) opleidingsonderdelen in plaats van volledige voorstructurering van het aanbod; hertekenen van de opleiding vanuit de context van levenslang leren of vanuit bredere basiscompetenties
4. Flexibilisering van de organisatie van het onderwijs
bijv. de indeling van het academiejaar in kleine tijdsgelieden met meerdere instapmomenten; onderwijs op andere tijdstippen (avond, zomersemester).

Het decreet zelf echter beoogt in de eerste plaats de flexibilisering van het studiejaarsysteem waarbij decretaal de meeste aandacht gaat naar aanpassingen op het vlak van de *organisatie* van het onderwijs (het uitwerken van een systeem van studievoortgang via de accumulatie van creditbewijzen) en daarnaast op het vlak van de *toegang* (de oprichting van een instantie die door middel van een bekwaamheidsonderzoek competenties en kwalificaties van studenten moet testen en valideren).

2 Naar een 'welbegrepen' creditsysteem

Het decreet reikt de bouwstenen van een creditsysteem aan, maar definieert niet wat met een creditsysteem wordt bedoeld. In een strikt creditsysteem, zoals in vele Angelsaksische landen, krijgt de student een credit voor elk opleidingsonderdeel waarvoor hij/zij een voldoende heeft behaald en is de student geslaagd voor een gehele opleiding als alle credits voor die opleiding zijn verworven –zonder dat er sprake is van een deliberatie. Zover gaat het flexibiliseringsdecreet duidelijk niet.

Het decreet wil de instellingen meer kansen bieden om in het kader van het levenslang en levensbreed leren -afhankelijk van hun profilering- in te spelen op de behoeften van verscheidene doelgroepen. Tevens wil de decreetgever studenten mogelijkheden geven een meer individueel leertraject uit te stippelen en uitwisselingen tussen opleidingen en instellingen vergemakkelijken. Ongeacht de sociale context of leeftijd zal de student op een voor hem/haar aangepaste manier aan hoger onderwijs moeten kunnen deelnemen en competenties verwerven waarbij elke competentieverwerving officieel gevaloriseerd moet kunnen worden.

Daarom staat in het nieuwe systeem het verwerven van creditbewijzen centraal en is veel aandacht besteed aan de erkenning van eerder verworven competenties en kwalificaties. Toch blijft het de instelling (en niet de student) die het curriculum van een opleiding bepaalt en die de grenzen aangeeft waarbinnen studenten keuzes kunnen maken.

Een student verwerft een graad of diploma van een opleiding als de nodige creditbewijzen zijn verworven, of als de examencommissie van oordeel is dat de doelstellingen van de opleiding globaal zijn gerealiseerd. In het nieuwe decreet moet de instelling dus (blijven) voorzien in een procedure van deliberatie waarbij de mogelijkheid bestaat om niet verworven creditbewijzen te 'compenseren' of 'kwijt te schelden'.

Het decreet biedt ruime mogelijkheden om de studievoortgang van de studenten op de voet te blijven volgen.

3 Studentencontracten

De student gaat een toetredingsovereenkomst aan met het instellingsbestuur. Afhankelijk van de beoogde doelstelling en het bepaalde studietraject, heeft de student bij de inschrijving de keuze tussen drie types van contracten:

1. *Diplomacontract*

met het oog op het behalen van een bepaald diploma (cf. de volwaardige studentinschrijving).

2. *Creditcontract*

met het oog op het behalen van bepaalde credits (cf. inschrijving voor afzonderlijke opleidingsonderdelen).

3. *Examencontract*

inschrijving voor afleggen van examens ofwel met het oog op het behalen van een bepaald diploma ofwel met het oog op het behalen van (een) creditbewijs/creditbewijzen (cf. inschrijving voor examencommissie Vlaamse gemeenschap).

Het meest gangbare contract is het diplomacontract, waarin het *studietraject*, dat de modaliteiten inzake studieomvang, deliberatie en studievoortgangsbewaking bepaalt, wordt vastgelegd:

1. bij wijze van *modeltraject* (voor een groep studenten)
2. bij wijze van *geïndividualiseerd traject* (voor één bepaalde student)

Alle studietrajecten moeten zowel vol- als deeltijds worden aangeboden:

1. voltijds = 54-66 studiepunten

Uitzondering: de master-na-masteropleidingen mogen ook enkel deeltijds ingericht worden.

2. deeltijds = 3-53 studiepunten

Deeltijds kan 'halftijds' betekenen, maar bijv. ook vier keer 15 studiepunten per academiejaar.

De instelling bepaalt zelf onder welke voorwaarden de student tijdens het jaar nog van contract kan veranderen, dit kan in principe na elk semester, met instemming van beide partijen.

4 Studievoortgang

Er zijn twee manieren van studievoortgang:

1. op grond van examens
2. (gedeeltelijk) op grond van eerder verworven competenties en kwalificaties (EVC's/EVK's)

4.1 Studievoortgang op grond van examens

Voor ieder opleidingsonderdeel heeft de student recht op twee examenkansen per inschrijving. Voor elk opleidingsonderdeel waarvoor (in 2004-2005 en later) **ten minste 10 op 20** is behaald (of waarvoor de student via een andere vorm van resultaatbepaling is geslaagd) krijgt de student een *creditbewijs* (onder de vorm van een registratie of document).

Het creditbewijs is onbeperkt geldig binnen de betrokken opleiding aan de instelling waar het werd behaald. Een actualiseringsprogramma kan slechts worden opgelegd indien ten minste vijf kalenderjaren zijn verstreken. Dit behoort tot de bevoegdheid van de afzonderlijke faculteiten.

Examencommissies

Twee examencommissies zijn verplicht:

1. een examencommissie voor het *geheel van de opleiding* (bacheloropleiding, masteropleiding, master-na-masteropleiding)
2. een examencommissie voor het *eerste academiejaar van een bacheloropleiding*.

1. een examencommissie voor het *geheel van de opleiding*
 - op einde van een opleiding
 - met oog op deliberatie en toekenning graad/diploma.
 - de bevoegdheden zijn wettelijk vastgelegd: bepalen of de student geslaagd is, bepalen wat eventueel moet worden hernomen, toekenning graad van verdienste.
2. een examencommissie voor het *eerste academiejaar van een bacheloropleiding*
 - voor studenten die zich voor het eerst voor een bacheloropleiding inschrijven.
 - de instelling kan de bevoegdheden zelf vastleggen: verklaren of de student geslaagd is voor de betrokken opleidingsonderdelen, bepalen wat moet worden hernomen, definitief vaststellen van de resultaten, vaststellen graad van verdienste voor creditbewijzen, uitbrengen niet-bindend studieadvies.

Daarnaast kan het instellingsbestuur *facultatieve examencommissies* instellen

- om één of meer keren per academiejaar te delibereren over het geheel van de opleidingsonderdelen dat tijdens de betrokken periode werd gevolgd.
- de instelling kan de bevoegdheden zelf vastleggen: verklaren of de student geslaagd is voor de betrokken opleidingsonderdelen, bepalen wat moet worden hernomen, definitief vaststellen van de resultaten, vaststellen graad van verdienste voor creditbewijzen, uitbrengen niet-bindend studieadvies.

Een student wordt geslaagd verklaard, indien:

1. alle examens hebben geleid tot een creditbewijs, of
2. de examencommissie oordeelt dat de doelstellingen van het programma globaal verwezenlijkt zijn.

Dit laatste betekent dus dat commissies kunnen *delibereren* en dat zij niet verworven credits kunnen kwijtschelden, rekening houdend met de door de instelling bepaalde deliberatiecriteria, die op voorhand gekend moeten zijn. Als een student geslaagd wordt verklaard, ontvangt hij/zij **geen** creditbewijs voor opleidingsonderdelen waarvoor hij/zij niet geslaagd is.

4.2 Studievoortgang op grond van EVC's en EVK's

Eerder verworven competenties (EVC's) worden omschreven als een geheel van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes dat niet werd bekrachtigd door een studiebewijs (binnen of buiten het onderwijs).

In het geval van *eerder verworven kwalificaties* (EVK's) kan de toekomstige student een studiebewijs voorleggen, uitgereikt na het met goed gevolg voltooien van een formeel opleidingstraject of een opleidingsonderdeel. Het studiebewijs kan zowel binnen als buiten het onderwijs zijn afgeleverd, al dan niet in de Vlaamse Gemeenschap. Deze kwalificaties kunnen ook verworven zijn in het hoger onderwijs voor sociale promotie, via VDAB-opleidingen, of andere formele opleidingscircuits.

Studenten die van oordeel zijn dat zij beschikken over de competenties van het hoger onderwijs kunnen deze laten testen.

De aanvraag gebeurt bij een *validerende instantie* in de schoot van (een) associatie(s). De validerende instantie is het associatiebestuur zelf of een verzelfstandigd orgaan.

Het *bekwaamheidsonderzoek* (d.i. een onderzoek van de competenties van een persoon) kan leiden tot afleveren van een *bewijs van bekwaamheid*, een bewijs dat de student de competenties eigen aan het bachelor- of masterniveau of een welomschreven opleiding(sonderdeel) heeft verworven.

De methodologie, procedure en prijzen zijn opgenomen in het decreet.

Het bewijs van bekwaamheid geldt binnen de associatie en is onbeperkt geldig. Een actualiseringsprogramma kan worden opgelegd na ten minste vijf kalenderjaren.

Het instellingsbestuur verleent op grond van een bewijs van bekwaamheid een *vrijstelling* voor een *opleidingsonderdeel* (of een deel ervan).

Bij het behalen van een (tweede) *diploma* op basis van vrijstellingen legt het decreet geen minimum studieomvang vast. Het instellingsbestuur kan zelfs het diploma van de betrokken opleiding uitreiken zonder dat een inschrijving voor de betrokken opleiding vereist is.

Als een student een tweede inschrijving neemt voor een bachelor- of masteropleiding waarvan hij/zij reeds het diploma bezit (en dus een andere afstudeerrichting wil halen), moet de studieomvang na de vrijstellingen nog ten minste 30 studiepunten bedragen.

Opmerking: volgens het structuurdecreet van april 2003 moest men om een bachelor (master) te halen indien men reeds een bachelor (master) had, in elk geval nog steeds een programma van ten minste 60 (45) studiepunten volgen. Deze minimumvoorwaarden vervallen.

5 Studievoortgangsbewaking

Het decreet biedt verschillende mogelijkheden om de studievoortgang te bewaken en ervoor te zorgen dat de studenten geen studieovertraging oplopen:

1. het diploma-, credit- of examencontract omvat de wijze waarop de studie wordt geordend, en voor wat betreft de contracten met het oog op een graad of diploma ook de volgtijdelijkheid van de opleidingsonderdelen (de volgorde waarin opleidingsonderdelen moeten worden opgenomen)
2. de verplichte examencommissies op het einde van het eerste jaar van de bachelor
3. de facultatieve examencommissies gedurende het opleidingsprogramma.

Voor studenten die 'ontsporen' kan het instellingsbestuur volgende 'bijzondere' maatregelen van studievoortgangsbewaking nemen:

1. opleggen van bindende voorwaarden voor de inschrijving
2. weigeren van de inschrijving van de student.

Deze maatregelen kunnen worden opgelegd

1. als de student reeds tweemaal voor een bepaald *opleidingsonderdeel* inschreef zonder het creditbewijs te behalen (tenzij het opleidingsonderdeel werd gedelibereerd).
2. als de student in een *diplomacontract* binnen een welomschreven termijn (rekening houdend met het al dan niet voltijds karakter van de inschrijving) onvoldoende progressie maakt of zal maken doorheen een *geheel opleidingstraject*.

6 Toelatingsvoorwaarden

De decreetgever heeft van het flexibiliseringsdecreet gebruik gemaakt om ook de toelatingsvoorwaarden tot de bachelor- en master-(na-master-)opleidingen op een meer transparante manier te herschrijven, hetgeen enkele significante wijzingen tot gevolg heeft.

1. Bacheloropleidingen

De *algemene* toelatingsvoorwaarden voor een bacheloropleiding zijn: diploma secundair onderwijs; diploma hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan; diploma hoger onderwijs voor sociale promotie (met uitzondering van Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid) of een studiebewijs gelijkwaardig met één van de voorgaande diploma's.

Het instellingsbestuur bepaalt de *afwijkende* toelatingsvoorwaarden in een voorstel van reglement, dat door de Vlaamse regering wordt bekrachtigd.

2. Masteropleidingen

De *algemene* toelatingsvoorwaarde voor een masteropleiding is een diploma van een bacheloropleiding.

Het instellingsbestuur wijst ten minste één bacheloropleiding (desgevallend met specifieke opleidingskenmerken) in het academisch onderwijs als algemene toelatingsvoorwaarde aan (rechtstreekse toegang)

Afwijkingen:

1. Afgestudeerden van (academische) bacheloropleidingen met andere opleidingskenmerken (geen rechtstreekse toegang), kunnen inschrijven indien zij een **voorbereidingsprogramma** voltooien, waarvan de inhoud en omvang kunnen variëren naargelang de vooropleiding.
2. Afgestudeerden van professionele bacheloropleidingen kunnen inschrijven indien zij een **schakelprogramma** voltooien, met een studieomvang van 45 tot 90 studiepunten. Op basis van een bekwaamheidsonderzoek kan de studieomvang van het schakelprogramma gereduceerd worden tot 30 studiepunten of minder, of kan het schakelprogramma zelf volledig wegvallen.

3. Master-na-masteropleidingen

De instelling kan bepalen dat de toelatingsvoorwaarde voor sommige masteropleidingen een diploma van een masteropleiding is.

Het instellingsbestuur wijst ten minste één masteropleiding (desgevallend met specifieke opleidingskenmerken) als algemene toelatingsvoorwaarde aan (rechtstreekse toegang)

Afwijking: Afgestudeerden van masteropleidingen met andere opleidingskenmerken (geen rechtstreekse toegang), kunnen inschrijven indien zij een **voorbereidingsprogramma** voltooien, waarvan de inhoud en omvang kunnen variëren naargelang de vooropleiding.

Opmerking 1: De notie **compensatieprogramma** (eveneens rechtstreekse toegang tot een masterprogramma mits het toevoegen van maximaal 15 studiepunten voor afgestudeerden uit afstudeerrichtingen van een bachelor, waarvan slechts één afstudeerrichting rechtstreeks toegang geeft tot dat masterprogramma) uit het structuurdecreet van april 2004 vervalt dus.

Studenten die geen rechtstreekse toegang hebben, moeten dus (bijna) altijd inschrijven voor een extra opleiding (zijnde een voorbereidingsprogramma of een schakelprogramma). Deze inschrijving kan gelijktijdig gebeuren met de inschrijving voor de beoogde master, maar men moet eerst geslaagd zijn alvorens het diploma van de beoogde master te kunnen verwerven.

Opmerking 2: Het structuurdecreet van april 2003 voorzag voor de master-na-masteropleidingen, naast een diplomavooraarde, tevens in de mogelijkheid van een **onderzoek naar de geschiktheid en bekwaamheid** van de student om de opleiding te volgen (= toelating na selectie). Deze bepaling werd nu weggelaten: een diplomavereiste geldt als enige voorwaarde.

7 Administratieve aspecten

1. Het *studiegeld* voor studenten onder diploma- of creditcontract bestaat uit:

- een vast gedeelte
- een variabel gedeelte pro rata het aantal studiepunten waarvoor de student zich inschrijft.

Voor studenten die in een academiejaar een inschrijving nemen voor ten minste 54 en ten hoogste 66 studiepunten, wordt een forfaitair studiegeld tussen 445 en 505 euro gevraagd.

2. Het *onderwijs- en examenreglement* moet niet grondig gewijzigd worden ten aanzien van vroegere decreten, hoewel natuurlijk meer aandacht is vereist voor aspecten als

- volgtijdelijkheid van de opleidingsonderdelen (waardoor studenten bepaalde opleidingsonderdelen niet kunnen aanvatten alvorens geslaagd te zijn voor andere opleidingsonderdelen);
- attesteringsaspecten rond credits (bijv. voor studenten die 'vroegtijdig' de instelling verlaten), en

- mogelijkheden tot (intern) beroep (bijv. naar aanleiding van weigering van vrijstellingen).

3. Voor de *rechtsbescherming* van studenten worden de bevoegdheden van de rechtbank voor examenbetwistingen uitgebreid en wordt zij omgevormd tot de "Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen".

4. De *centrale databank* (Departement Onderwijs) bevat per student de inschrijvingsgegevens en de identificatiegegevens met het oog op de financiering van de instellingen en de opvolging van studieloopbanen.

8 Inwerkingtreding

Het decreet treedt (progressief) in werking vanaf 2005-2006, met uitzondering van de hieronder opgesomde maatregelen.

9 Dringende maatregelen

Behalve de flexibiliseringsproblematiek, heeft de wetgever via het flexibiliseringsdecreet ook nog een aantal andere aangelegenheden geregeld, opgenomen in Deel II 'Dringende hogeronderwijs-maatregelen'.

1. De (*overdrachts*)norm wordt voor elke student 10/20 (en niet meer 12/20), behaald vanaf 2004-2005 voor alle nieuwe en uitdovende opleidingen.

2. *Erasmus Mundus* is een samenwerking tussen minste twee Europese instellingen die samen een programma aanbieden met de bedoeling ook niet-Europese studenten te bereiken. Deze programma's moeten niet voldoen aan alle vereisten voor 'gewone' masteropleidingen: er is geen Nederlandstalig equivalent noodzakelijk en ze kunnen starten in 2004-2005.

3. Ook *postgraduaatopleidingen* komen in het Hoger Onderwijsregister.

4. De *inschrijvingsgelden voor schakelprogramma's en voorbereidingsprogramma's* zullen vanaf 2004-2005 worden vastgelegd.